

ΤΗΛΟΣ

Από την καταγραφή τραγουδιών και σκοπών που πραγματοποίησαν με πολύ μεράκι και αγάπη οι Τηλιακοί του συλλόγου “Ηριννα”, έχουν επιλεγεί ορισμένα αντιπροσωπευτικά δείγματα της μουσικής παράδοσης του νησιού.

Περιλαμβάνονται τόσο καθιστικοί σκοποί (όπως το “Περνούν τα χρόνια” (CD II, αρ. 12) όπου ξανασυναντάμε το αρχαίο τραγούδι του Σεικίλου) όσο και χοροί: η τοπική παραλλαγή του συρτού, ο ιδιότυπος τοπικός χορός “Καμάρες” και η τηλιακή εκδοχή της σούστας (CD II, αρ. 11, 15 και 16).

Από τα τραγούδια του γάμου ακούγονται οι επαινετικές και ευχетικές μαντινάδες για το στόλισμα της νύφης, πάνω στον ζωηρό εξάσημο ρυθμό (την ίδια μελωδία συναντήσαμε επίσης και στην Κω), και το γαμήλιο “μαρσάκι” με την πανηγυρική του διάθεση που μαρτυρά δυτικές επιρροές (CD II, αρ. 13 και 14).

11. Συρτό “Ποταμός”

Οργανικό

12. Περνούν τα χρόνια

Άντε... Περνούν τα χρόνια και χολιώ, χολιώ γιατί γερνούμε
μ’ αν δεν μας εγερνούσανε, χρόνια είναι κι ας περνούνε.

Έρι... στα όρη βγαίνω – βγαίνω και θωρώ
τον κόσμο τον προσωρινό.

Άντε... Τραγούδησε κακή καρδιά, να πάει η πίκρα κάτω.
Η πίκρα αχ, κ’ η χολή τον άνθρωπο χαλά το(ν).

Έρι... προβάλετε, προβάλετε
μάτια που με τρελάνετε.

Άντε... Ας τραγουδήσω κι ας χαρώ, του χρόνου ποιος νξέρει,
ή θα πεθάνω, (γ)ή θα ζω, ή θα ‘μαι σ’ άλλα μέρη.

Έρι... Αϊ μου Γιώργη γείτονα,
ας πόθαινα, να γλίστωνα.

13. Στόλισμα της νύφης

Έλα η ώρα η καλή και ώρα βλοσυμένη,
να πάρει ο χρυσαετός πέρδικαν πλουμισμένη.

Έλα ευχή της μάνας της, έλα και του κυρού της
έλα και του προπάππου της, τ’ αρχοντοπεθερού της.

Στολίσετε τη νιόνυφη κι όμορφα ντύσετέ την,
πείτε τραγούδια διαλεχτά και κανακέψετε την.

Άσπρη ‘σαι κι άσπρα ζώνεσαι κι άσπρη ‘ν’ η φορεσιά σου
κι άσπρα λουλούδια πέφτουνε απ’ την περπατησιά σου.

Ρίξε κόρη το πέπλο σου λεβέντικα στον ώμο
κι άλλες πολλές το ρίξανε, μα ‘σένα πρέπει μόνο.

Ω, Παναγιά μου Τηλιακιά, έβγα ‘πό το θρονί σου,
στη νιόνυφη που γίνεται, να δώσεις την ευχή σου.

14. “Μαρσάκι” του γάμου

Οργανικό

15. Χορός “Καμάρες”

Πέρνα καμά – πέρνα καμά...
πέρνα καμάρα σαν περνάς
και πάλαι – και πάλαι και... πάλαι ξαναπέρνα, και...

Πέρνα καμάρα σαν περνάς και πάλαι ξαναπέρνα.
Σήμερα γάμος γίνεται, σήμερα παναύρι.

16. Σούστα Τήλου

Οργανικό

ΝΙΣΥΡΟΣ

Οι ηχογραφήσεις από τη Νίσυρο αποτελούν περίτρανη απόδειξη της αγάπης των ξενιτεμένων Δωδεκανησίων για την ιδιαίτερη πατρίδα τους και, ειδικότερα, για τη μουσική και τους χορούς που αποτελούν κατ' εξοχήν σύμβολα ταυτότητας και σημεία αναφοράς. Έχουν πραγματοποιηθεί στη Νέα Υόρκη από τον δραστήριο σύλλογο “Γνωμαγόρας” που η ίδρυσή του χρονολογείται από το 1917, ενώ ήδη από το 1931 εξέδιδε μηνιαίο δελτίο για τους Νισυρίους της διασποράς, όπου δημοσίευε τραγούδια και άλλο λαογραφικό υλικό.

Ο Γιώργος Χατζηνικολάου, που παίζει βιολί, αντιπροσωπεύει την τρίτη γενιά μουσικής οικογένειας του νησιού (ο πατέρας και ο παππούς του ήταν επίσης λαϊκοί βιολάτορες) και κατοικεί μόνιμα στη Νέα Υόρκη από το 1962. Ο σαντουριέρης Νίκος Παπάτσος προέρχεται κι αυτός από μουσική οικογένεια (ο πατέρας του ήταν γνωστός βιολιστής) και ταξίδεψε στην Αμερική ειδικά για την ηχογράφηση.

Ο δεξιотехνικός συρτός “αζιζιές” που ακούγεται είναι παραλλαγή του πολιτικού συρτού και διατρέχει το Αιγαίο από τη Σαμοθράκη και τις Κυκλάδες στα Δωδεκάνησα κι έως την Κύπρο (CD II, αρ. 17).

Το “Περι(β)όλι” είναι η πιο χαρακτηριστική τοπική μελωδία και χορευόταν συνήθως τη δεύτερη μέρα του γάμου στα βήματα του “Ίσιου” χορού (CD II, αρ. 18).

Τέλος ο χορευτικός σκοπός “του Καλεσμάτου” (CD II, αρ. 19) συνόδευε την περιήγηση στα σπίτια του χωριού που έκαναν οι φίλοι των μελλονύμφων την Κυριακή πριν από τον γάμο για να καλέσουν τους συγχωριανούς :

“Παίξτε τα λαλήματα και μεις θα τρα(γ)ουδούμε
ούλα τα σπίτια του χωριού θα πάμε να καλούμε”.

17. Συρτός “αζιζιές”

Οργανικό

18. Το Περιβόλι

Οργανικό

19. Καλέσματα του γάμου

Οργανικό

Από την πλούσια μουσική παράδοση της Σύμης έχει επιλεγεί το τραγούδι του “Κουκουμά”, όπως είναι η τοπική ονομασία για το έθιμο του Κλήδονα, που στο νησί αυτό δεν τελείται – όπως στην υπόλοιπη Ελλάδα – στις 24 Ιουνίου (ημέρα των γενεθλίων του Ιωάννη του Βαπτιστή) αλλά στις 2 Μαΐου. Κι αυτό για να μπορέσουν να συμμετάσχουν οι νεαροί ναυτικοί, οι οποίοι έπρεπε να φύγουν μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου για τα σφουγγάρια.

Ο Κουκουμάς ήταν από τις σημαντικότερες λαϊκές γιορτές, με προεξάρχουσες και συντονίστριες τις γυναίκες. Κάθε μαχαλάς του νησιού “έβγαζε και άνοιγε” τον δικό του Κουκουμά, με την τελετουργία του “αμίλητου νερού” σε ασημένιο ξιστί όπου κάθε κοπέλα έριχνε το δαχτυλίδι της για να μαντέψει τον μελλοντικό της σύζυγο.

Με συνοδεία από αυτοσχέδια δίστιχα που έκαναν τον γύρο όλης της συντροφιάς, ολοκληρωνόταν η τελετουργική πλευρά του εθίμου για να καταλήξουμε στο απογευματινό γλέντι με τα σουρτά, και την τοπική παραλλαγή της σούστας (που χορεύεται από τρεις χορευτές με αξιοσημείωτη ελευθερία της γυναίκας να επιλέγει τον συνοδό της - CD II, αρ. 20).

Στους στίχους που ταιριάζονται πάνω στην τοπική μελωδία του σουρτού της “Νανούς” παρελαύνουν όλα τα αγαπημένα τοπωνύμια της Σύμης (CD II, αρ. 21), ενώ η επιλογή κλείνει με το γνωστό “Θαλασσοάκι” στον πανελλήνιο ρυθμό του σουρτού καλαματιανού, δείγμα των επιδράσεων από την παράδοση της στεριανής Ελλάδας που ταξίδεψαν ως τα Δωδεκάνησα (πιθανόν και μέσω Μικράς Ασίας) (CD II, αρ. 21).

20. Ο Κουκουμάς - σούστα

Ελάτε οι γειτόνισσες, οι πάνω και οι κάτω,
να βγάλουμε τον Κουκουμά...

Ελάτε οι γειτόνισσες, οι πάνω και οι κάτω,
να βγάλουμε τον Κουκουμά τ' Άγιο Κωσταντίνάτο.
Ο Κουκουμάς επέρασε(ν) απού τη γειτονιά μας
και πήρε τα ξυστάκια μας και τα βασιλικά μας.
Στις μια του Μά(ν), στις δυο του Μά(ν), τον Κουκουμά
[θα βγάλω
κι αν είμαι καλορίτζικη, τον αγαπώ θα πάρω.

Καλός ο Μά(ν)ς, πουλάκι μου, στις Μπαρμπαριάς τα μέρη,
α(ν) βγάλεις και τον Κουκουμά στις σκάφης σου την πλώρη.

21. Νανού

Α... από τη Νανού – πέρδικα του γυαλού,
κι από τη Μαραθούντα – τα λόγια που 'πες πούν' τα;
Κι απού το Σκουλουντά – πάψε τα πείσματα
κι απ' τη Φανερωμένη – μην είσαι θυμωμένη.
Κι απού Σεστρί – μ' έκαψε ένα πουλί
κι απού τον Πα(ν)ερμιώτη – την ακριβή σου νιότη.

Κι απ' τις Διαβατές - δεν το λπιζα ποτές
 κι απού το Τουρκογιάλι - να το χ(ει)ς αυτό το χάλι.
 Κι απού τον Εμποριό - να σμίξουμε τα δυο
 και απού το Πιτίνι - ποτέ κακό μη γίνει
 Κι απού το γιαλό - έλα με το καλό
 και πίσω από το Πέδι - είναι δικό μου ταίρι.

22. Θαλασσάκι (καλαματιανός)

Θάλασσα, θάλασσα τους θαλασσινούς - θαλασσάκι μου -
 [μπν τους θαλασσοδέρνεις,

θαλασσάκι μου
 και φέρε το πουλάκι μου.

ροδόσταμο, ροδόσταμο να γίνεσαι - ωχ αμάν, αμάν -
 [την μπόρκα τους να ραίνεις.

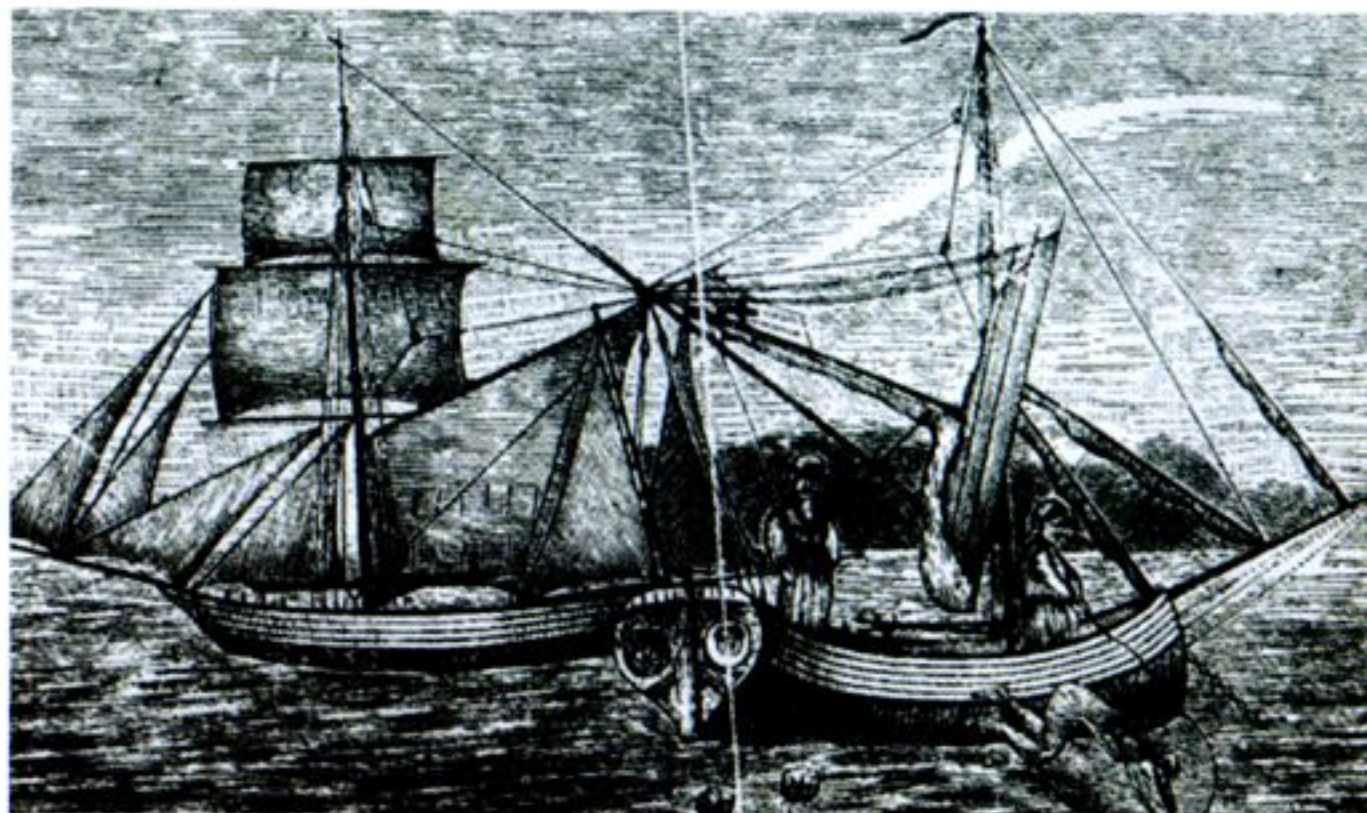
Θαλασσώνομαι
 Για σένα ξημερώνομαι.
 Θάλασσα κι αλμυρό νερό
 Να σε ξεχάσω δεν μπορώ.

Θάλασσα, θάλασσα πού τον έπνιξες - ωχ αμάν, αμάν -
 [της κοπελιάς τον άντρα;

θαλασσάκι μου
 και φέρε το πουλάκι μου

κ' η κοπελιά, κ' η κοπελιά είναι μικρή - θαλασσάκι μου -
 [και δεν της παν τα μαύρα.

Θάλασσα πλατιά
 καημέ μου, μαύρη ξενιτιά
 Θάλασσα, θαλασσώνομαι,
 Για σένα ξημερώνομαι.

Συμιακές "σκάφες" (οπογγαλιευστικά). Σχέδιο Ν. Οικονομόπουλου, 1877.

Από τις ηχογραφήσεις που πραγματοποίησε στη Χάλκη το 1971 ο δάσκαλος Σίμων Καράς έχουμε επιλέξει τα “χελιδονίσματα” (CD III, αρ. 1), κάλαντα της 1ης Μαρτίου για τον ερχομό της Άνοιξης, με τις φωνές των παιδιών του δημοτικού σχολείου να γεφυρώνουν τους αιώνες (βλ. κεφάλαιο: αρχαιότητα).

Στο νησί διατηρείται ακόμη και ο παλαιός τύπος δωδεκανησιακής λύρας (όπως και στην Κάσο και στην Κάρπαθο), με το παραδοσιακό δοξάρι με τα κουδουνάκια που ακούμε να συνοδεύει τον τοπικό γαμήλιο σκοπό (CD III, αρ. 2).

1. Χελιδονίσματα (κάλαντα 1ης Μαρτίου)

Μάρτη - Μάρτη μου καλέ
και Απρίλη θαμαστέ,
ως ημείς οι μαθηταί
μαθημένοι είμαστε,
ν' αγοράζομε εφτά,
να πουλούμε δεκα(ε)φτά.
Το κρασί μες στο ποτήρι
και τα σύκα στο μαντήλι
και τ' αυγά εις το καλάθι.
Δώσε μας την όρνιθα,
μη μας δείρει ο δάσκαλος
κι έχετε το κρίμα μας
και την αμαρτία μας.
Χελιδόνι πέμπομε,
πάει πέρα κι έρχεται
φέρνει μας την είδηση πως είναι καλοκαίρι!

Του χρόνου πάλι να 'ρθομε, υγεία να σας δούμε,
τους οίκους σας χαρούμενοι, το Μάρτη να σας πούμε.

Και του χρόνου!

2. Τραγούδι του γάμου

Σ' όσους γα - σ' όσους γα -
σ' όσους γάμους κι αν επήγα
ε... σ' όσους γάμους κι αν επήγα,
τέτοιο αντρόγυνο δεν είδα.

Σ' όσους γάμους κι αν επήγα,
τέτοιο αντρόγυνο δεν είδα!

Να 'ν' η νύφη ζουμπουλάκι
κι ο γαμπρός γαρυφαλλάκι.

Νύφη μου μαλαματένια,
ήβγες απ' αυτή την έννοια.

Νύφη μου που να γεράσεις,
και δισέγγονα να πιάσεις.

Του γαμπρού μας το σπερβέρι
εις την Πόλη το σταμπώσαν
κι εις τη Σμύρνη το σταχώσαν
και στη Χίο του το συγκόψαν
και στη Ρόδο ξεσκαλώσαν
και στην κλίνη του το σιρώσαν.

Τον “Αρχαγγελίτικο” ο Baud-Bony τον χαρακτηρίζει ως τον “κατ’ εξοχήν ροδίτικο σκοπό” και τον θεωρούσε ως την πιο όμορφη νησιώτικη μελωδία!... Στην ηχογράφηση που έχει επιλεγεί τον αποδίδουν με μοναδικό τρόπο οι καλύτερες τραγουδίστριες του χωριού με συνοδεία από την τοπική κομπανία (CD III, αρ. 3).

Στη ροδίτικη σούστα που ακολουθεί (CD III, αρ. 4) έχουμε τη δυνατότητα να θαυμάσουμε τη δεξιοτεχνία ενός από τους σημαντικότερους λαϊκούς βιολάτορες του νησιού, του Γιάννη Κουλιανού, που έδρασε στις δεκαετίες του ’50 και του ’60. Είναι πολύ χαρακτηριστική η μίμηση με το βιολί της τεχνικής παιξίματος και του ηχοχρώματος της τσαμπούνας.

Οι υπόλοιπες επιλογές από τη Ρόδο επικεντρώνονται σε τραγούδια του γάμου από το πλουσιότερο ρεπερτόριο του νησιού, που είχε οδηγήσει τον Baud-Bony ν’ αφιερώσει ένα ολόκληρο κεφάλαιο από το βιβλίο του σ’ αυτό το θέμα.

Το “Ρηνάκι” προέρχεται από τις ηχογραφήσεις του 1930 με την αγαπημένη τραγουδίστρια του Baud-Bony, την Τρανταφυλλιώ Αργυρού από τον Αρχάγγελο, με την πολύ χαρακτηριστική ψιλή φωνή και τον τρόπο τραγουδιού χωρίς καθόλου βιμπράτο.

Ο σκοπός αυτός χορευόταν συνήθως τη Δευτέρα και Τρίτη μετά τον γάμο και οι στίχοι φούμιζαν (παίνευαν) τους χορευτές - αντρώγυνο και συμπεθέρους (CD III, αρ. 5).

Την Τρίτη επίσης οι νέοι φίλοι των νεονύμφων πήγαιναν να τους ξυπνήσουν τραγουδώντας τα “Παραξυπνήματα”, με συνοδεία από τα παιχνίδια (όργανα) (CD III, αρ. 6).

Το τραγούδι για το σπερβέρι (είδος μεγάλης, κεντημένης κουνουπιέρας) το έλεγαν το Σάββατο όταν μετέφεραν στο σπίτι της νύφης τα προικιά του γαμπρού και στόλιζαν τον παστό (νυφικό κρεβάτι). Μια παραλλαγή του τραγουδούσαν και στο στόλισμα του γαμπρού. Οι στίχοι του απηχούν τη στενή επικοινωνία που είχαν τα Δωδεκάνησα με τα υπόλοιπα κέντρα του Ελληνισμού.

3. Αρχαγγελίτικος ή “Ποταμός”

A_ ν’ η μέρα έ - αμάν, αμάν, αμάν - ν’ η μέρα έχει βάσανα

A_ ν’ η μέρα έχει βάσανα α, κι η νύχτα `ναι ν’ ωραία.

Η μέρα έχει βάσανα κ’ η νύχτα `ναι (ν) ωραία,
γιατ’ έρχεσαι στον ύπνο μου και μου κρατάς παρέα.

A_ για μιαν Αρχαγγελίτισσα,
στον Αίθωνα ξενύχτησα.

4. Σούστα ροδίτικη

Οργανικό

5. Το Ρηνάκι

A_ `που την εμπρός μεριά κρατεί - έρ’ αμάν, γιαντί μ’ αμάν

Aχ_ η βέρ(γ)ια του κλημάτου, ν’ η βέρ(γ)ια του κλημάτου.

Ω, τριανταφυλλάκι μου κλειστό,

(ν) απού σε βάζουν στο Χριστό.

Κι η άλλη τη μισχοκαρφιά –
έρι στο Ρηνάκι – του Ιεροσολυμάτου.
Ω, τριανταφυλλάκι μου της γης,
τι έχεις και δεν μου μιλείς;
Τρια λα λα...

Που την εμπρός μεριά κρατεί
η βέρ(γ)ια του κλημάτου
κι η άλλη τη μισχοκαρφιά
του Ιεροσολυμάτου.

6. Τα παραξυπνήματα

Από βραδύς – κι αμάν αμάν
από βραδύς επέρασα
Αποβραδύς επέρασα,
την πόρτα δεν εγνώρισα.

Από βραδύς επέρασα,
την πόρτα δεν εγνώρισα.
Τώρα που ξημέρωσε,
τόρα εναστόρησα.
Ήρθα να σας χαιρετήσω
και να σας παραξυπνήσω.
Ξύπνα νιε και νιόγαμπρε,
ξύπνα και την πέρδικά σου.
Ξύπνα και την πέρδικά σου,
που χυμίζεται κοντά σου.
– Παράτα με να κοιμηθώ,
γιατί τον ύπνον' αγαπώ.

7. Εστολίσαν το σπερβέρι

Εστολί – βρ' αμάν, αμάν, αμάν -
εστολίσαν το σπερβέρι,
εστολίσαν το σπερβέρι,
λάμπει σαν το περιστέρι.

Εστολίσαν το σπερβέρι,
λάμπει σαν το περιστέρι.

Γύρω τριγύρω κεντητό,
στη μέση έχει το σταυρό.

Στη μέση έχει το σταυρό
και στην κορφή χρυσόν από.

Στη Βενετιά το υφάνασι,
στην Πόλη το κεντήσασι.

Στη Ρόδο το στολίσασι,
παπάδες το βλο(γ)ήσασι.

ΚΑΡΠΑΘΟΣ

“Στην Κάρπαθο βρίσκουμε μια μουσική ποικιλία που δεν την παρατηρήσαμε ούτε στη Ρόδο, το μεγαλύτερο από τα Δώδεκα Νησιά”. Έτσι άρχισε το 1934 ο Samuel Baud-Bovy την αναφορά του στην καρπάθικη λαϊκή μουσική. Και η διαπίστωση αυτή εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να ισχύει!..

Πράγματι, η Κάρπαθος παρουσιάζει ένα εντελώς ιδιαίτερο και ιδιότυπο μουσικό ύφος. Το τραγούδι, η μουσική και ο χορός συνδέονται άμεσα με την καθημερινή ζωή και τα έθιμα, αποκτώντας μια διάσταση ισχυρών συμβόλων ταυτότητας. Παραμένει ένα από τα ελάχιστα μέρη όπου διατηρούνται ακόμη τα παλαιά όργανα του Αιγαίου : ο παλαιός τύπος λύρας με το δοξάρι με τα κουδουνάκια και η τσαμπούνα. Επίσης βρίσκουμε δημοτικά τραγούδια του ακριτικού κύκλου και μπαλάντες - παραλογές σε ορισμένες από τις πλέον ενδιαφέρουσες παραλλαγές τους (CD III, αρ. 8: το ακριτικό τραγούδι “του Μικροκωνσταντίνου”, το οποίο συναντάμε, με διαφορετική μελωδία, και στην παράδοση των Αναστενάρηδων ως το ιερό τραγούδι της πυροβασίας).

Η Κάρπαθος παρουσιάζει διάφορα γλωσσικά ιδιώματα, άλλο στον βορρά κι άλλο στον νότο. Το ίδιο συμβαίνει και με τη μουσική της. Στα “Κάτω Χωριά” βρίσκουμε τραγούδια και σκοπούς με λυρικές μελωδίες γεμάτες χάρη και πλαστικότητα, που αποδίδουν με ιδιαίτερη δεξιοτεχνία οι τραγουδιστές με συνοδεία από λύρα ή βιολί και λαγούτο.

Η Μαριγούλα Κρητσιώτη από το Όθος, που έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με τη μελέτη των καρπάθικων χορών, τραγουδά δυο τέτοιους σκοπούς : “της αυγής” και της “νύχτας”, πάνω στους οποίους ταιριάζει μαντινάδες της “πατινάδας”, καθώς τους λένε συνήθως στο τέλος του γλεντιού και στο δρόμο (CD III, αρ. 10).

Στο βορρά όμως, στα “Πάνω Χωριά”, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Οι μελωδίες και ο τρόπος παιξίματος παρουσιάζονται πιο αδρά, πιο “πρωτόγονα”. Οι τραγουδιστές κι οι οργανοπαίχτες δεν φοβούνται τη συνεχή επανάληψη, ενώ στον ήχο της λύρας έρχεται να προστεθεί το οξύ ηρόχρωμα της τσαμπούνας, που εξακολουθεί μόνο σ’ αυτά τα χωριά να ανθίσταται στην εξαφάνισή της (CD III, αρ. 9).

Ο Μιχάλης Ζωγραφίδης, που παίζει λύρα και τραγουδά, είναι ο ταχυδρόμος του νησιού, ενώ ο αδελφός του Αντώνης, που παίζει τσαμπούνα, διατηρεί στην Όλυμπο καφενείο και ο Γιάννης Πρεάρης με το λαούτο φτιάχνει επίσης τις παραδοσιακές δερμάτινες μπότες, απαραίτητο συμπλήρωμα της καρπάθικης φορεσιάς.

Οι Καρπάθιοι καυχώνται ότι έχουν στη μουσική τους πάνω από 60 διαφορετικούς σκοπούς (μερικοί μάλιστα τους ανεβάζουν και στους 100)! Ουσιαστικά, πρόκειται για ορισμένες βασικές μελωδίες με το πλήθος των παραλλαγών τους, πάνω στις οποίες οι καλοί τραγουδιστές των μαντινάδων προσαρμόζουν τα δίστιχά τους. Είναι χαρακτηριστική μάλιστα η τεχνική να συνταιριάζουν με μαεστρία το λόγο με τη μελωδία προσθέτοντας γυρίσματα, τσακίσματα κι επιφωνήματα, σε αυστηρά συγκεκριμένα σημεία, καταλήγοντας έτσι συχνά σε μια συνθετικότητα αλλά και θαυμαστή μουσικοποιητική δομή. Περίτρανη απόδειξη της άρρηκτης συνοχής λόγου και μέλους που διακρίνει τη λαϊκή μας παράδοση.

8. Ο Κωσταντίνος ο μικρός

Ο Κωσταντίνος ο μικρός, ο Μικροκωσταντίνος
το Μάνν ε... το Μάνν εγεννήθηκε...

Ο Κωσταντίνος ο μικρός, ο Μικροκωσταντίνος,
το Μάν(ν) εγεννήθηκε, το Μάν(ν) εβαπτίσθη,
το Μάν(ν) αρραβωνιάστηκε, τον Μάν(ν) επαντρεύτη.
Το Μάν γραφή του πέμπουσι στον πόλεμο να πάει.
Κι έφευγε και παράγγελλε...

Α... έλα να σε φιλήσω 'πο το 'να μάγουλο,
να ροδοκοκκινίσεις σαν το τριαντάφυλλο.

Ήφευγε και παράγγελλε, φεύγει και παραγγέλλει:
- Μάνα μου τη γυναίκα μου, την ευλο(γ)ητικιά μου,
πριχού πεινάσει δείπνα την...

Α... καράβι καραβάκι, που πας γυαλό - γυαλό,
αν πας για το Φοινίκι, στάσου να 'ρθω κι εγώ.

- Πριχού πεινάσει (δ)είπνα τη, πριχού νυστάξει χώς' τη
κ' αργά, του (ή)λιου βασίλεμα, δίνε της τρεις βαΐτσες:
Η μια να τηνε ξυπολεί κι η άλλη να τη στρώνει
κι όποια 'ναι η πιο καλύτερη, να θέτει αργά μαζί της.
Και μόλις επολάργαρεν ο Κωσταντής δυο μίλια,
τραβά σκαμνί κα(θ)ίζει την κι αντρίσια τηνε ντύνει.
Δί(ν)ει της δέκα πρό(β)ατα και δέκα προβατίνες,
δίν' της και τρια καλά σκυλιά, απού τα όρη εσκίζα.
Τ' αρνίν αρνίν εγέννησε κι η προβατίνα δέκα
και τα σκυλιά εβδομινταδυό, στον κάμπο κατεβαίνει.
Κι ο Κωσταντής ας ήρχετο στο(ν) κάμπο καβαλάρης,
από μακριά τη χαιρετά κι από κοντά της λέει:
- Και τίνος είναι(ν) ο βοσκός ο ψιλομουσου(δ)άτος
και τίνος είναι το μαντρί τ' αργυροκουδουνάτο.
- Του Κωσταντή 'ναι το μαντρί τ' αργυροκουδουνάτο
του Κωσταντή 'ναι κι ο βοσκός ο ψιλομουσου(δ)άτος.

9. Σαράντα μέρες μελετώ

Έχι... Σαράντα μέρες μελετώ
να πάω στον πνευματικό,
ε... να πάω στον πνευματικό.
Πη(γ)αίνω μια, πη(γ)αίνω δυο...

Σαράντα μέρες μελετώ
να πάω στον πνευματικό.
Πη(γ)αίνω μια, πη(γ)αίνω δυο,
δεν τονε βρίσκω μοναχό.
Και μια Λαμπρή, μια Κυριακή,
πάω και βρίσκω τον εκεί.
Σκύβω, φιλώ το χέρι του,
κα(θ)ίζω στο μιζέρι του.
- Παπά μου 'ξομολόγα με,
τα κρίματά μου ρώτα με.
- Τα κρίματά σου 'ναι πολλά
κι αγάπη να μην κάνεις πια.
- Σαν αρνηθείς εσύ παπά
τον άρτο και τη λειτουργιά,
τότε θε ν' αρνηστώ κι εγώ
τα μαύρα μάτια π' αγαπώ.

10. Μαντινάδες της πατινάδας

Ερι... Πόσες φορές μεσάνυχτα, τις νύχτες επορπάτου
Μα της ελιάς τα χώματα,
δε σου τα λέω ψόματα.
Άχι... τσαι μου 'γι(ν)εν η αστραπή φως κι ήβλεπα τσαι 'πάτου.
Αλίμονο, αλίμονο,
ψηλό μου δεντρολίβανο.

Αιντες... Πόσες φορές δεν ήκαμα στρώμα τα σκαλοπάτια
Αλίμονο και πάλι αλί, ερά(γ)ισα σαν το γυαλί.
Έρι... τσαι πάπλωμα τον ουρανό, να (δ)ω τα δυο σου μάτια.
Στα όρη βγαίν' η κάπαρη, τα λόγια σου 'ναι ζάχαρη.

Ε... Ξύπνησε διαμαντόπετρα τσ' ανθέ του μαλαμάτου
Ε... τσ' έχω δυο λόγια να σου πω, του παραπονεμάτου.
Γυαλό - γυαλό πη(γ)αίνω, μετρώ τα κύματα,
μ' αρέσουν οι χαβά(δ)ες τσαι τα τσακίσματα.

Έλα... Ξύπνησε διαμαντόπετρα τσ' α(ν)θέ του Παραδείσου,
ν' ακούσεις τα παινέματα τσαι θος', τσοιμήσου.

Ε... γυαλό - γυαλό πηαί(γ)νω, τα τσύματα μετρώ,
τσαινούρια αγάπη κάνω, παλιά δε λησμονώ.

11. Πάνω χορός

Οργανικό

ΚΑΣΟΣ

Η Κάσος έχει να παρουσιάσει ένα τοπικό μουσικό ρεπερτόριο... αντιστρόφως ανάλογο προς το μέγεθός της! Στην “Κασιακή Λύρα” (την πρώτη καταγραφή σε νότες κασιώτικων τραγουδιών, που επεχείρησαν το 1928 στο Πορτ-Σαίδ της Αιγύπτου οι Ν. Μαυρής και Ευ. Παπαδόπουλος) βρίσκουμε σημειωμένους 63 σκοπούς, ορισμένους από τους οποίους εναρμόνισε και ο Μανώλης Καλομοίρης που, στην εισαγωγή της έκδοσης, εξαίρει τις αρετές της δωδεκανησιακής και ειδικότερα της κασιακής μουσικής: “Οι Κρήτες εξ όλων των νησιωτών”, γράφει, “μόνο τους Κασίους ελάμβανον υπ’ όψει και εσέβοντο εις την Τέχνην της Μουσικής. Φαινομενικώς έχουν πολλά τα όμοια μετ’ αυτών και ιδίως εις την “σούστα”, αλλ’ υπάρχει μεγάλη διαφορά εις τον χαρακτήρα των στροφών και την εκτέλεσιν...”

Πράγματι, η Κάσος – το νοτιότερο και το πλέον κοντινό στην Κρήτη νησί του δωδεκανησιακού συμπλέγματος – έχει στην παράδοσή της τραγούδια που μαρτυρούν την κρητική τους προέλευση (όπως του Εμμανουήλ) αλλά και σκοπούς που έχει ανταλλάξει με άλλες περιοχές (Χαρκίτικος, Λιβισιανός κ.ά.). Όμως ένα μεγάλο μέρος του ρεπερτορίου έχει αυτόχθονο κι εντελώς ξεχωριστό ύφος με χαρακτηριστικούς σκοπούς και πλαστικότητες μελωδίες που, συχνά, παραπέμπουν στη βυζαντινή μουσική. Αντιπροσωπευτικά δείγματα αυτού του ρεπερτορίου είναι το “Αλέντι” και κυρίως το “Πάθος” που, σύμφωνα με την παρατήρηση του δασκάλου Σίμωνα Καρα, θυμίζει τα ευλογητάρια του Μ. Σαββάτου.

Οι σκοποί αυτοί απαιτούν μίαν εντελώς ξεχωριστή φωνητική δεξιότητα αλλά κι ένα γενικότερο ήθος, κάτι που διακρίνει την ερμηνεία του Σάββα Περσελή (γεν. 1912), “πατριάρχη” της κασιώτικης μουσικής και της κυριότερης οικογένειας λαϊκών μουσικών του νησιού εδώ και πέντε γενιές!... Δίπλα του ο αδελφός του Ηλίας (Λιός) Περσελής, κορυφαίος λυριστής και θεματοφύλακας του παραδοσιακού ύφους της παλαιάς λύρας με το κυρτό δοξάρι με τα κουδουνάκια.

Στην ηχογράφηση, που έγινε με πρωτοβουλία της δραστήριας “Εταιρίας Κασιακών Μελετών”, τους συνοδεύουν και τα νεότερα μέλη της οικογένειας: παιδιά και εγγόνια. Τρεις γενιές λαϊκών μουσικών συμπυκνώνουν τη μουσική παράδοση των Δωδεκανήσων κι έρχονται να ολοκληρώσουν τη μουσική μας περιήγηση με την “Καληνυχτιά” που κλείνει τα κασιώτικα γλέντια!

12. Ζερβός

Αιντες, ε, ν' Αϊ μου Γιώργη τις Χαδιές, αιντες, έρι... βοήθα
[να γυρίσω,

Ω... Στ' Αϊ-Γιωργιού τ' ανήφορο,

Ω... κανέλλα και γαρύφαλλο.

Αιντες... ε, γονατιστός στη χάρη σου, αιντες, έρι... να 'ρθω,
[να προσκυνήσω.

Ω... ν' Αϊ μου Γιώργη του βουνού,

Ω... φέρε το νου μου απού 'ναι αλλού.

- Το παι(δ)ί μου τούτου (δ)α,
πότε ε(γ)ίνη τόσο (δ)α;
και γκουίζει και μιλά
και φωνάζει και "μπαμπά".
Ω, ντιρλί - ντιρλί - ντιρλιά του,
κατουρλιές βρωμεί η ποδιά του!
Ω, να το (δ)είρω θέλω 'γώ,
με της μύ(γ)ας το φτερό.
Να το (δ)είρω θέλω πάλι,
με της λύρας το δοξάρι.

13. Του Εμμανουήλ

Αιντες... Μέχρι να ζω, θα τραγουδώ, Κάσος μου αγαπημένη.
Ω... και τ' όνομά σου το γλυκό στη σκέψη μου θα μένει!

14. Το Πάθος

Αιντες, ε, πάλι βάσανα...
Τη λύρα μου και τη φωνή θα μαγνητοφωνήσω...

Τη λύρα μου και τη φωνή θα μαγνητοφωνήσω,
ένα μικρόν ενθύμιο να σας αφήσω πίσω.

15. Σούστα "όρσες"

Οργανικό

16. Αλέντι

Αιντες... Τη κάθε λέξη που θα πω μετρώ με το κουμπάσο,
αιντες... για να 'ν' τα λόγια μου σωστά, σα(ν) τραγουδώ τη Κάσο.

17. Μπλου-μαρέν

Αιντες... Τα μπλου-μαρέν σου πρέπει και καθημέρνιασέ τα,
έρι... πάρε από τη καρδούλα μου φωτιά, σιδέρωσέ τα.

Πρέπει σου και τα μπλού - μαρέν, μα πρέπει σου και τ' άσπρα
έρι... κι όταν τα βάλεις φαίνεσαι σαν ουρανός με τ' άστρα.

Αιντες... Όμορφη απού σε λέγανε, αμ' όμορφή 'σαι κιόλα(ς),
έρι... σαν το σγουρό βασιλικό και τη καρνάδα βιόλα.

Αιντες... Πάρε τα μέτρα της καρδιάς και πάρε μια σαΐτα,
έρι... μες στο φαρμάκι βάλε τη κι όπου σ' αρέσει χτύπα.

18. Καληνυχτιά

Ε... (ν) Η νύχτα ώρες δεκατρείς, μόνο τις τρεις κοιμούμαι,
Έλα να σε φιλήσω, μελαχροινούλα μου,
να σβήσει το γιαγκίνι που 'χει η καρδούλα μου.
Ε... τις άλλες κάθομαι ξυπνός και σένα συλλογούμαι.
Τέσσερα πορτοκάλια, τα δυο σαπίσανε,
ήρτα για να σε κλέψω μα δε μ' αφήσανε.

Ο λυριστής Ηλίας (Λιος) Περσελής
από την Κάσο.

CD III